

NGO – charakterystyka stowarzyszeń i fundacji

<p>Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹ definiuje organizacje pozarządowe jako:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu ustawy o finansach publicznych, 2) niedziałające w celu osiągnięcia zysku – osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia². <p>Poniżej przedstawiono charakterystykę stowarzyszeń i fundacji</p>			
ORGANIZACJE POZARZĄDOWE - NGO			
	STOWARZYSZENIA		FUNDACJE
	zwykłe	rejestrowe	
Podstawa prawna działalności	Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach ³		Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach ⁴
Status prawny	Nie posiada osobowości prawnej, ale ma zdolność sądową. ⁵	Osobowość prawną uzyskuje po dokonaniu wpisu do KRS	
Misja	Organizacje mogą określać misję, czyli zasadę działania, która wskazuje na ich odrębność, bierze pod uwagę cele działania i pokazuje sens istnienia danej instytucji. Organizacje pozarządowe nie mają obowiązku tworzenia misji.		
Charakter, cel	Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Realizacja prawa do stowarzyszenia jest zgodna z przepisami konstytucji (art. 12) ⁶ oraz Powszechną Deklaracją Praw Człowieka i Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych, umożliwienia obywatelom równe, bez względu na przekonania, prawa czynnego uczestniczenia w życiu publicznym i wyrażania zróżnicowanych poglądów oraz realizacji swoich zainteresowań, a także uwzględnia tradycje i powszechnie uznawany dorobek ruchu stowarzyszeniowego ⁷ . Stowarzyszenia samodzielnie określają swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwalają akty wewnętrzne dotyczące ich działalności.		Fundacja może być ustanowiona dla realizacji zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, w szczególności, takich jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami. ⁸

¹ Tj. Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.

² Przepisów działu II ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tj. Dz. U. z 2010 Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.) nie stosuje się do: partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych, fundacji utworzonych przez partie polityczne.

³ Tj. Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 z późn. zm.

⁴ Tj. Dz. U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203 z późn. zm.

⁵ Na mocy art. 64 kodeksu postępowania cywilnego stowarzyszenie zwykłe ma zdolność sądową, czyli może występować przed sądem jako strona w sprawach administracyjnych i sądowno-administracyjnych związanych z celami zapisanymi w swoim regulaminie, może wytaczać powództwa na rzecz obywateli. Należy jednak pamiętać, że stowarzyszenie zwykłe ma zdolność sądową tylko i wyłącznie w sprawach, które są ściśle związane z celami, dla których organizacja powstała i ma je zapisane w swoim regulaminie. W sprawach, które nie wynikają z regulaminu stowarzyszenia zwykłego organizacja nie może być stroną w postępowaniu sądowym (orzeczenie NSA w tej sprawie z 2012 r. Na podstawie <http://poradnik.ngo.pl/x/823794> [dostęp 30.11.2013]).

⁶ Zasada pluralizmu społecznego - art. 12 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. – określa, że Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno- zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji.

⁷ Preambuła do ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (tj. Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 z późn. zm.).

⁸ Art. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (tj. Dz. U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203 z późn. zm.).

	STOWARZYSZENIA		FUNDACJE
	zwykłe	rejestrowe	
Założyciele	Obywatele polscy posiadający pełną zdolność do czynności prawnych, którzy nie są pozbawieni praw publicznych. ⁹		Osoby fizyczne niezależnie od obywatelstwa i miejsca zamieszkania lub osoby prawne mające siedziby w Polsce albo za granicą.
Sposób (tryb) powstania	<ul style="list-style-type: none"> co najmniej 3 osoby fizyczne, które ustalą cele stowarzyszenia regulamin (cele, teren działania, środki działania, siedziba) uchwalony przez założycieli zebranie założycielskie, na którym jest podjęta uchwała o założeniu stowarzyszenia zwykłego, przyjęty regulamin, wybrany przedstawiciel reprezentujący stowarzyszenie, rejestracja; najczęściej wymagane dokumenty to m.in.: wniosek, regulamin, protokół z zebrania założycielskiego, lista założycieli, oświadczenia założycieli o posiadaniu pełnej zdolności do czynności prawnych, lista obecności na zebraniu założycieli 	<ul style="list-style-type: none"> co najmniej 15 osób fizycznych, które mają wspólny cel statut (nazwę, cele i sposoby ich realizacji, teren działania, środki działania, siedziba, władze, sposób pozyskiwania środków finansowych, sposób reprezentowania stowarzyszenia); statut najczęściej opracowuje tzw. grupa robocza zebranie założycielskie, na którym zostanie powołane stowarzyszenie, przyjęty statut, wybrany komitet założycielski przygotowanie dokumentów przez komitet założycielski i rejestracja w KRS 	<ul style="list-style-type: none"> oświadczenie woli fundatora (osoba, która powołuje fundację) w formie aktu notarialnego statut w formie aktu notarialnego (nazwa, siedziba, majątek, cele, formy i zakres działalności fundacji, skład i organizacja zarządu, sposób powołania oraz obowiązki zarządu)¹⁰ rejestracja w KRS
	O utworzeniu stowarzyszenia zwykłego jego założyciele informują na piśmie właściwy, ze względu na przyszłą siedzibę stowarzyszenia organ nadzorujący, którym jest najczęściej starosta; zgłoszenie następuje do wydziału spraw obywatelskich. ¹¹	Komitet założycielski składa do sądu rejestrowego wniosek o rejestrację wraz ze statutem, listą założycieli, zawierającą imiona i nazwiska, datę i miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania oraz własnoręczne podpisy założycieli, protokół z wyboru komitetu założycielskiego, a także informację o adresie tymczasowej siedziby stowarzyszenia.	Fundacja zostaje utworzona na podstawie oświadczenia woli w formie aktu notarialnego, ¹² w którym fundator powinien wskazać cel fundacji oraz składniki majątkowe (pieniądze, papiery wartościowe, własność rzeczy ruchomych i nieruchomości) przeznaczone na jego realizację.

⁹ Małoletni w wieku od 16 do 18 lat, którzy mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych, mogą należeć do stowarzyszeń i korzystać z czynnego i biernego prawa wyborczego, ale w składzie zarządu stowarzyszenia większość muszą stanowić osoby o pełnej zdolności do czynności prawnych. Małoletni poniżej 16 lat mogą, za zgodą przedstawicieli ustawowych, należeć do stowarzyszeń według zasad określonych w statutach, bez prawa udziału w głosowaniu na walnych zebraniach członków oraz bez korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego do władz stowarzyszenia. Jeżeli jednak jednostka organizacyjna stowarzyszenia zrzesza wyłącznie małoletnich, mogą oni wybierać i być wybierani do władz tej jednostki.

¹⁰ Może go określić fundator ale może do tego upoważnić inną osobę fizyczną lub prawną.

¹¹ W art. 8. ust. 5 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (tj. Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 z późn. zm.) zostały wymienione organy nadzoru nad stowarzyszeniami. I tak wojewoda jest organem nadzoru właściwym ze względu na siedzibę stowarzyszenia w zakresie nadzoru nad działalnością stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego, natomiast starosta w innych przypadkach.

Jednostki urzędów, które nadzorują stowarzyszenia zwykłe, mają różne nazwy. Najczęściej sprawami wpisuje do ewidencji zajmuje się Wydział Spraw Obywatelskich, Wydział Spraw Społecznych czy Wydział Organizacyjno-Prawny.

¹² Forma aktu notarialnego nie jest wymagane, jeżeli ustanowienie fundacji następuje w testamencie.

	STOWARZYSZENIA		FUNDACJE
	zwykłe	rejestrowe	
Kapitał założycielski	Nie ma wysokości określonej prawem.		Nie ma określonego prawem, ale jest określona jego wysokość w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej przez fundację.
Majątek	Stowarzyszenie zwykłe uzyskuje środki na swoją działalność tylko ze składek członkowskich. ¹³ Nie może otrzymywać spadków, darowizn, dotacji, czy korzystać z ofiarności publicznej.	Majątek stowarzyszenia powstaje ze składek członkowskich, darowizn, spadków, zapisów, dochodów, a także z własnej działalności, dochodów z majątku stowarzyszenia oraz z ofiarności publicznej. Majątek stowarzyszenia musi być wykorzystany w całości na realizację działań statutowych i nie może być podzielony między członków. W przypadku likwidacji stowarzyszenia, majątek może zostać przekazany innej organizacji o zbliżonych celach.	Majątek fundacji stanowią m.in.: pieniądze, papiery wartościowe, własność rzeczy ruchomych i nieruchomości.
Działalność gospodarcza	Nie może prowadzić działalności gospodarczej.	Może prowadzić działalność gospodarczą wg zasad ogólnych, a uzyskany dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków. ¹⁴ Stowarzyszenie może tworzyć fundacje, spółki kapitałowe, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, może tworzyć i przystępować do związków (federacji) organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych i spółdzielni osób prawnych.	Fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji jej celów. ¹⁵ Jeżeli fundacja ma prowadzić działalność gospodarczą, wartość środków majątkowych fundacji przeznaczonych na działalność gospodarczą nie może być mniejsza niż 1000 zł. Przedmiot działalności gospodarczej fundacji może się różnić, albo i nie odbiegać zasadniczo od sfery celów niegospodarczych fundacji (celów statutowych).

¹³ Zgodnie z art. 42 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (tj. Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 z późn. zm.) stowarzyszenie zwykłe nie może: powołać terenowych jednostek organizacyjnych, łączyć się w związki stowarzyszeń, zrzeszać osób prawnych, **prowadzić działalności gospodarczej**, przyjmować darowizn, spadków i zapisów oraz otrzymywać dotacji, a także korzystać z ofiarności publicznej.

¹⁴ Kiedy stowarzyszenie posiada status pożytku publicznego, wtedy zgodnie z prawem może prowadzić działalność gospodarczą wyłącznie jako dodatkową w stosunku do działalności pożytku publicznego.

¹⁵ Rozmiar działalności gospodarczej powinien być dostosowany do potrzeb (tzn. teoretycznie nie powinno być fundacji, która zarządza ogromnym przedsiębiorstwem i w zasadzie prawie nikomu nie pomaga, bo nie ma zysków).

	STOWARZYSZENIA		FUNDACJE
	zwykłe	rejestrowe	
Opodatkowanie	Organizacje nie są bezwarunkowo zwolnione z podatków, ponieważ zwolnienie dotyczy określonych sytuacji i rozważa się je oddzielnie dla każdego rodzaju podatku. Ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych ¹⁶ podlegają m.in. stowarzyszenia i fundacje, a także jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, np. stowarzyszenia zwykłe. Podmioty te płacą podatek od dochodów, ale wolne od podatku są dochody podatników, których celem statutowym jest działalność naukowa, naukowo-techniczna, oświatowa, w tym również polegająca na kształceniu studentów, kulturalna, w zakresie kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska, wspierania inicjatyw społecznych na rzecz budowy dróg i sieci telekomunikacyjnej na wsi oraz zaopatrzenia wsi w wodę, dobroczynności, ochrony zdrowia i pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej inwalidów oraz kultu religijnego - w części przeznaczony na te cele. ¹⁷		
	Organizacja są zobowiązana do prowadzenia pełnej księgowości, a raz w roku każde stowarzyszenie przesyła rachunek wyników lub bilans wraz z formularzem CIT-8 do urzędu skarbowego właściwego dla siedziby organizacji. ¹⁸		
Nazwa	Nazwa jest określona w regulaminie.	Nazwa jest określona w statucie i ma odróżniać stowarzyszenie od innych stowarzyszeń, organizacji i instytucji.	W statucie wpisuje się pełną nazwę fundacji. Często informacja o nazwie pojawia się już w akcie fundacyjnym (akcie założycielskim).
	Nie ma obowiązku używania słowa „stowarzyszenie”, czy innego określenia wskazującego na charakter organizacji. Należy jednak pamiętać, że pewne nazwy są zastrzeżone dla niektórych podmiotów i ich nie wolno używać. Stowarzyszenie może używać nazwy skróconej, którą wskazuje w statucie lub regulaminie.		W nazwie fundacji nie ma obowiązku używania słowa „fundacja”, ale często określenie to jest stosowane dla podkreślenia charakteru organizacji.
Działalność pożytku publicznego	Nie dotyczy.	Organizacje, które prowadzą działalność pożytku publicznego mogą korzystać ze środków publicznych (uczestnicząc w otwartych konkursach ofert na realizację zadań publicznych). Ponadto mogą korzystać z pracy wolontariuszy (z wyjątkiem działań związanych z działalnością gospodarczą) i ubiegać się o status organizacji pożytku publicznego. Organizacja pozarządowa, której sąd przyznał taki status może otrzymywać 1% podatku przekazywanego przez podatników. Jeśli organizacja pozarządowa ma status organizacji pożytku publicznego, to w odniesieniu do prowadzonej przez nie działalności pożytku publicznego przysługuje jej zwolnienie z podatku dochodowego od osób prawnych, podatku od nieruchomości, podatku od czynności cywilnoprawnych, opłaty skarbowej, opłat sądowych. Zwolnieniem podatkowym nie są objęte dochody przeznaczone na działalność gospodarczą.	

¹⁶ Tj. Dz. U. z 2011 r. Nr 74 poz. 397 z późn. zm., tzw. ustawa o CIT nazywana tak od składanych deklaracji.

¹⁷ Katalog dochodów zwolnionych od opodatkowania został zawarty w art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych. Przesądającym kryterium uznania dochodu za zwolniony od podatku jest przeznaczenie dochodu na cele statutowe, które pokrywają się z zakresem działalności wskazanych w przywołanym artykule. Dlatego, aby stwierdzić czy został spełniony warunek wyłączenia dochodu od opodatkowania, porównuje się rodzaj celów statutowych oraz treść tego przepisu. Więcej na ten temat można przeczytać na stronie <http://www.gofin.pl/17,1,61,149853,dochod-przeznaczony-na-cele-statutowe-jest-zwolniony-od.html> [dostęp 30.11.2013].

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 15 listopada 2001 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek niebędących spółkami handlowymi, nieprowadzących działalności gospodarczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 137, poz. 1539).

	STOWARZYSZENIA		FUNDACJE
	zwykłe	rejestrowe	
Działalność pożytku publicznego (cd.)	Nie dotyczy.	Organizacja pozarządowa posiadająca status organizacji pożytku publicznego może też na zasadach określonych w odrębnych przepisach, nabywać na szczególnych warunkach prawo użytkowania nieruchomości będących własnością Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego. ¹⁹	
		Jeśli organizacja ma status organizacji pożytku publicznego składa roczne sprawozdanie finansowe i merytoryczne Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej oraz podaje je do publicznej wiadomości w sposób umożliwiający zapoznanie się z tymi sprawozdaniami przez zainteresowane podmioty, w tym poprzez zamieszczenie na swojej stronie internetowej, a jeśli prowadzi działalność gospodarczą, przesyła sprawozdanie finansowe do Krajowego Rejestru Sądowego	
Odpowiedzialność za zobowiązania	Stowarzyszenie zwykłe stanowi grupa osób, co oznacza, że zobowiązania o charakterze majątkowym mogą zaciągać członkowie stowarzyszenia osobiście lub też działając przy pomocy pełnomocnika, na zasadach jakie zostały określone w Kodeksie cywilnym. Członkowie stowarzyszenia zwykłego ponoszą odpowiedzialność za zobowiązania, jako osoby fizyczne.	Jak w przypadku wszystkich osób prawnych obowiązuje zasada, że osoba prawna odpowiada za swoje zobowiązania. Członkowie zarządu ponoszą osobistą odpowiedzialność jedynie za zaległości podatkowe i składki z tytułu ubezpieczeń społecznych. Przepisy wprowadzają zaostrzoną odpowiedzialność członków władz organizacji o statusie pożytku publicznego – członkowie władz takich organizacji zobowiązani są do dołożenia należytej staranności przy wywiązywaniu się ze swoich obowiązków oraz odpowiadają za szkody wyrządzone tej organizacji swoim działaniem.	
Organy	Nie ma formalnych organów stowarzyszenia zwykłego.	Organy stowarzyszenia to: walne zgromadzenie (najwyższa władza), komisja rewizyjna i zarząd. Walne zgromadzenie - tworzą je wszyscy członkowie - wybiera zarząd i komisję rewizyjną, przyjmuje sprawozdania roczne oraz udziela absolutorium dla zarządu. Natomiast zarząd reprezentuje stowarzyszenie, prowadzi bieżące sprawy, zarządza majątkiem. Komisja rewizyjna jest wewnętrznym organem kontroli nad działalnością stowarzyszenia. ²⁰	Do działania fundacji wystarczy zarząd, ale mogą być powołane inne organy, które będą mieć funkcje kontrolno- nadzorcze (zgromadzenie fundatorów - rada fundatorów; rada fundacji - komisja rewizyjna) lub doradcze (rada programowa). Jeśli fundacja chce starać się o status organizacji pożytku publicznego musi obowiązkowo powołać organ kontroli wewnętrznej (np. zgromadzenie fundatorów, radę fundacji lub komisję rewizyjną), którego członkowie spełniają określone wymogi. ²¹

¹⁹ Uprawnienia wynikające z ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tj. Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.).

²⁰ Uchwały władz podejmowane się w drodze głosowania. Obowiązuje przy tym zasada, że każdy członek stowarzyszenia ma jeden głos.

²¹ Zgodnie z art. 20 ust. 6 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Tj. Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.).

	STOWARZYSZENIA		FUNDACJE
	zwykłe	rejestrowe	
Nadzór	Nadzór nad stowarzyszeniami pełni starosta lub wojewoda właściwy ze względu na siedzibę stowarzyszenia.	Nadzór pośredni nad stowarzyszeniami pełni starosta albo wojewoda, (USTAWA z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Art.5) oraz prezydent miasta na prawach powiatu. Nadzór bezpośredni pełni sąd	Organami nadzoru nad fundacjami są: minister właściwy ze względu na zakres działania i cele fundacji oraz starosta powiatu właściwy ze względu na siedzibę organizacji.
Kontrola	Kontrola nad działalnością NGO przysługuje instytucjom publicznym, które przekazały danej organizacji dotacje, a w przypadku wszystkich dotacji ze środków publicznych uprawnienia kontrolne posiada Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Ponadto uprawnienia kontrolne mają również: Państwowa Inspekcja Pracy, Inspekcja Sanitarna, Prokuratura, Urzędy kontroli skarbowej, Regionalna Izba Obrachunkowa.		